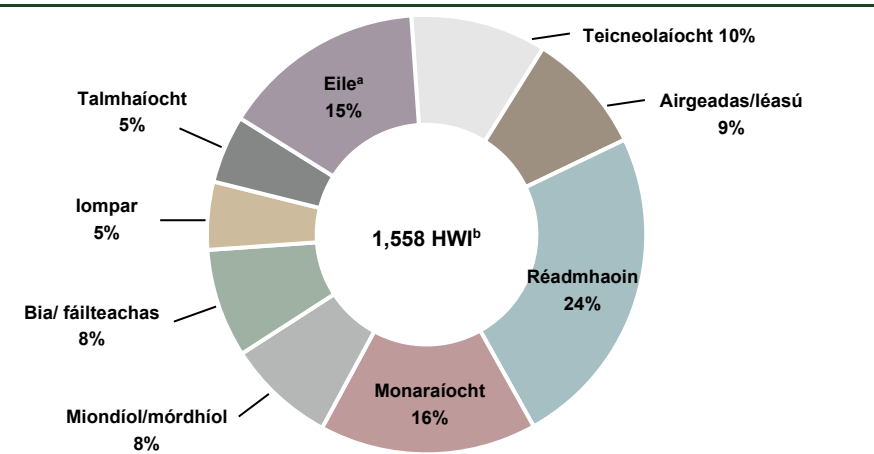

7 Dliteanais chánach a bhainistiú do dhaoine a bhfuil ardsaibhreas acu

- 7.1** I gcóras cánach na hÉireann, is éard atá i gceist le daoine a bhfuil ardsaibhreas acu (HWInna) ná daoine ag a bhfuil glansócmhainní os cionn €20 milliún in aghaidh an duine. Ar aon dul lena struchtúr deighilte bonn cáis, bainistíonn na Coimisinéirí Ioncaim gnóthaí cánach HWInna i rannóg thiomnaithe ar leithligh — an rannóg ardsaibhris agus seirbhísí airgeadais.
- 7.2** Chomh maith le gnóthaí cánach HWInna a bhainistiú, tá an rannóg freagrach freisin as feidhmeanna seirbhíse agus comhlíonta a bhainistiú agus a fhorbairt do sheirbhísí airgeadais, as faomhadh cánach agus comhlíonta scéimeanna/táirgí pinsin agus as seachaint cánach a shainaithint agus déileáil léi.
- 7.3** Amhail mhí Iúil 2026, bhí 1,901 HWI á bhainistiú ag an rannóg, i dteannta le díreach os cionn 3,500 cáinócóra breise ar a dtugtar 'cásanna tánaisteacha'.¹ In 2024, bhí beagnach ceathrú de HWInna a ceanglaíodh orthu tuairisceán cánach a chur i gcomhad gníomhach in earnáil na réadmhaoine, agus bhí 16% gníomhach in earnáil na déantúsaíochta (féach Fíor 7.1).

Fíor 7.1 Anailís earnála ar dhaoine a bhfuil ardsaibhreas acu don bhliain chánach 2024

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nótaí: a Áirítear le Eile oideachas, siamsaíocht/na meáin, an mótarthionscal, foirgníocht, earnáil na hola, gairmiúil, infheistíochtaí agus iontaobhais.

b Tá an anailís earnála bunaithe ar na HWInna a raibh ceangal orthu tuairisceán cánach ioncaim a chur i gcomhad in Éirinn le haghaidh 2024 i.e. 1,558 HWI a chuir Foirm 11 i gcomhad. Níor chuir na HWInna eile sa bhonn cáisanna tuairisceán cánach Éireannach i gcomhad toisc nach dtuilltear ioncam, agus nach n-aisíoctar le hÉirinn é.

¹ Is cáisanna tánaisteacha iad cáinócóirí atá bainteach le HWI. Áirítear leo baill teaghlaigh nach bhfuil glansócmhainní acu atá níos mó ná €20 milliún, comhpháirtíochtaí agus cuideachtaí neamhthrádála, foundúireachtaí, iontaobhais agus comhúinéireachtaí.

Fócas agus modheolaíocht

7.4 Scrúdaíonn an tuarascáil seo

- Córais agus nósanna imeachta na gCoimisinéirí Ioncaim chun na rioscaí cánach a bhaineann le HWInna a bhainistiú
- an tionchar a bhíonn ag na faoisimh agus na creidmheasanna a úsáideann HWInna
- leibhéal na comhlíonta cáinócóra ag HWInna
- na spriocanna feidhmíochta atá i bhfeidhm ag na Coimisinéirí Ioncaim chun a bhfeidhmíocht a thomhas ó thaobh HWInna a bhainistiú.

7.5 Rinne an fhoireann scrúdúcháin athbhreithniú ar phríomhdhoiciméid agus ar shonraí a chuir na Coimisinéirí Ioncaim ar fáil, rinne siad agallaimh le baill foirne ábhartha agus rinne siad anailís ar thacair sonraí ábhartha. Iarradh nuashonrú freisin maidir le tuairisciú roimhe sin ar bhainistíocht na gCoimisinéirí Ioncaim ar dhliteanais chánach na ndaoine a bhfuil ardsaibhreas acu.²

Tairseach i gcomhair cásanna ardsaibhris

- 7.6** Is gnách go n-úsáideann údarais chánach **glanluach sócmhainní pearsanta** mar an bpríomhchritéar chun socrú cibé acu an meastar duine mar HWI.
- 7.7** Laghdaigh na Coimisinéirí Ioncaim an tairseach sin ó €50 milliún go €20 milliún in 2019. Mar thoradh air sin tháinig méadú suntasach ar líon na ndaoine arna mbainistiú ag na Coimisinéirí Ioncaim ar bhealach spriodchírthe agus comhtháite mar HWInna. Bhí 480 cáinócóir sainaitheanta mar HWInna i mí an Mheithimh 2018, ar bhonn thairseach €50 milliún. Tá líon reatha na HWInna sainaitheanta nach mór ceithre huaire níos airde ná an leibhéal sin.
- 7.8** Déanann na Coimisinéirí Ioncaim athbhreithniú bliantúil ar an mbonn cásanna HWI agus cuirtear daoine aonair (agus cásanna tánaisteachta) leis agus bainfear de iad, de réir mar is gá, trí thairseach an ghlanfhiúchais a chur i bhfeidhm. Úsáideann sé 17 gcritéar i láthair na huaire chun cáinócóirí a shainaitheint a bhfuil sócmhainní níos mó ná €20 milliún acu.

Bainistíocht a dhéanamh ar rioscaí na comhlíonta cánach a ghabhann le HWInna

- 7.9** Is gnách go ndéantar cáin a mheasúnú ar bhonn ioncaim seachas saibhris agus ní éilítear faisnéis i ndáil le sócmhainní i gcomhair tuairisceán cánach ioncaim. Ciallaíonn sé sin go mbíonn sé deacair do chomhlachtaí ioncaim HWInna a shainaitheint agus measúnú a dhéanamh ar na rioscaí a ghabhann leo ó thaobh comhlíonta cánach de.
- 7.10** Chomh maith leis sin bíonn dúshlán mhóra ag gabháil le HWInna ó thaobh riaracháin cánach mar gheall ar chastacht a gcuid gnóthaí de ghnáth, méideanna an ioncaim chánach a d'fhéadfadh a bheith i mbaol, an deis um pleanáil dhian cánach agus tionchar a gcuid iompraíochta comhlíonta ar shláinte an chórais chánach.

² Tuarascáil ar Chuntais na Seirbhísí Poiblí 2017, caibidil 18, [Dlíteanais chánach a bhainistiú do dhaoine a bhfuil ardsaibhreas acu](#).

- 7.11** Tá cur chuige na gCoimisinéirí loncaim ó thaobh na rioscaí don chomhlíonadh chánach a ghabhann le HWInna a shainaithint leagtha amach i Fíor 7.2. Bíonn gach HWI faoi réir measúnachta cuimsithí nuair a shanntar do bhonn cásanna HWI iad. Déantar athmheasúnú nuair a thagann idirbhearta ardluacha, imeachtaí suntasacha nó rioscaí eile tar éis na measúnachta cuimsithí i dtosach. Fuarthas leis an iniúchadh, áfach, nach raibh meicníocht i bhfeidhm ag na Coimisinéirí loncaim chun monatóireacht a dhéanamh ar a oiread is atá athmheasúnú á dhéanamh i gcomhair cásanna HWI i gcás nár sainaithníodh aon idirbhearta ardluacha, imeachtaí suntasacha ná rioscaí eile.
- 7.12** In 2021, rinne na Coimisinéirí loncaim anailís ar na rioscaí cánach is forleithne a ghabhann le HWInna ar bhonn athbhreithnithe ar na 15 idirghabháil HWI is mó ar baineadh toradh astu. Bhí toradh €8.5 milliún ar na cásanna sin i dteannta a chéile a d'eascair ó 27 riosca a sainaithníodh i ndáil le trí cheannteideal cánach — cáin ioncaim, cáin gnóthachain chaipitiúil. Cuireadh 67% den toradh sainaitheanta i leith sé riosca ar leithligh a ghabh leis na 15 idirghabháil.
- 7.13** Le linn 2023, rinne na Coimisinéirí loncaim athbhreithniú ar na rioscaí cánach is mó a thagann chun cinn i gcásanna HWI agus sainaithníodh 14 phríomhréimse um riosca cánach. Mhínigh na Coimisinéirí loncaim gur bunaíodh mol eolais mar thoradh air sin chun léargais a roinnt. Baineann na Coimisinéirí loncaim feidhm as na 14 réimse riosca cánach chun samplaí de rioscaí a chatagóiriú atá san áireamh ar an mol. Áirítear le cásanna sa mhol cásanna a chuirtear ar aghaidh go hachomharc, nó cásanna inar iarradh tuairim abhcóide nó saineolaí.
- 7.14** Déanann na Coimisinéirí loncaim monatóireacht ar na rioscaí as a n-eascaíonn na torthaí idirghabhála is airde do chásanna HWI ar bhonn míosúil chun cabhrú leis na príomhrioscaí comhlíonta a shainaithint i mbonn cáis HWI. Ní thiomsaítear na sonraí míosúla ar leibhéal comhiomlán, áfach, mar shampla ar bhonn bliantúil.

Fíor 7.2 Cur chuige na gCoimisinéirí Ioncaim i dtreo rioscaí a shainaithint a ghabhann le HWInna.

Modh	Cur síos
Measúnuithe^a	• Measúnuithe cuimsitheacha — déantar ar gach HWI iad nuair a thagann siad isteach sa bhonn cáis chun tuiscint iomlán a fháil ar mhaoin duine aonair agus an duine a mheasúnú i gcomhair riosca cánach. • Athmheasúnuithe — déantar iad nuair a thagann idirbhearta ardluacha, imeachtaí suntasacha nó rioscaí eile chun cinn. • Measúnuithe beachta — níos spriocdhírthe ná measúnuithe agus athmheasúnuithe cuimsitheacha toisc go ndírítear ar idirbheart/ghníomhaíocht áirithe iad.
An t-aonad anailísíochta sonraí	Bunaíodh i 2021 é chun tacaíocht rannóige a chur ar fáil, agus cuimsítear leis sin tuarascálacha a chur ar fáil nuair a iarrann brainsí HWI má tá rioscaí nó treochtaí sainaitheanta acu a bhaineann le HWInna go sonrach. Chruthaigh an t-aonad deais cónaitheachta chun gluaiseacht ar chónaitheacht le haghaidh HWInna a thaispeáint.
Foireann monatóireachta meán	Déanann siad monatóireacht ar na nuachtáin laethúla agus cuireann siad ailt ar fáil do bhairsí atá ábhartha dá mbonn cáis.
Mol eolais agus leabharlann riosca	Bíonn faisnéis atá sonrach do rannóga ar fáil ar láithreán sonrach ar inlín na gCoimisinéirí Ioncaim. Cuimsítear leis tuarascálacha inmheánacha agus seachtracha ábhartha, samplaí de chásanna ríofa agus láithreachais i ndáil le rioscaí a shainaithint i mbonn cáis HWI. Is féidir le baill foirne cásanna a roinnt ar an leabharlann riosca freisin. Amhail mí an Mheithimh 2026, bhí thart ar 40 cás ar an leabharlann.
Seisiúin foghlama agus forbartha	Deis do bhail foirne a gcuid léargas a roinnt agus cur le feasacht agus eolas teicniúil ar fud na rannóige. Baintear amach é sin le cruinnithe míosúla 'caife agus cás' chun faisnéis a roinnt idir brainsí, ceardlanna tras-bhrainse, agus seisiúin foghlama agus forbartha eile.

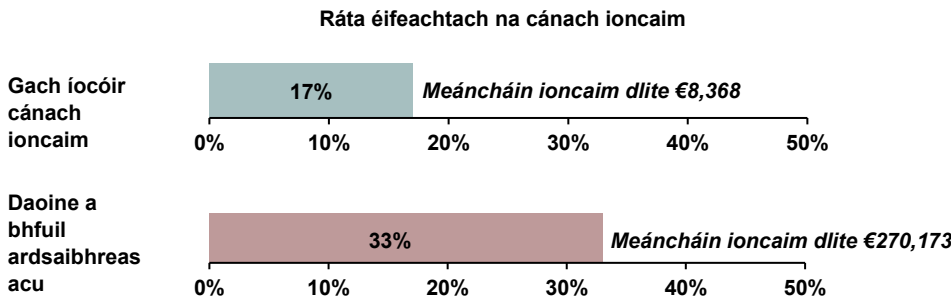
Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nóta: a Má thagann riosca leordhóthanach chun cinn le linn measúnaithe, molfaidh an t-oibrí an cás a ardú go hidirghabháil atá ag teacht leis an riosca sin.

Cáin ioncaim do HWInna

- 7.15** In 2024, bhí glancháin ar luach iomlán €27.6 billiún dlite i ndáil le gach íocóir cánach ioncaim. Astu sin, bhí €421 milliún (1.5%) dlite i ndáil le 1,558 HWI a chuir tuairisceán cánach ioncaim i gcomhad. Fágtar amach as sin fáltais cánach gnóthachain chaipitiúil (CGT) agus cáin fáltais chaipitiúil.³
- 7.16** In 2024, ba é 33% an ráta cánach a bhí i bhfeidhm le haghaidh HWInna — tá sé sin beagnach dhá uair níos airde ná an ráta do gach íocóir cánach ioncaim (17%). Bhí an mheáncháin ioncaim ó HWI cothrom le beagnach €270,200 agus bhí meánmhéid na cánach ioncaim a bhí dlite ó gach íocóir cánach ioncaim díreach faoi bhun €8,400 (féach Fíor 7.3).

Fíor 7.3 Meánmhéideanna agus rátaí éifeachtacha na cánach glanioncaim, 2024^a

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim
Nóta: a Áirítear le cáin ioncaim cáin choinneála ar ús taisce (DIRT).

- 7.17** Is suntasach na héagsúlachtaí sna rátaí cánach éifeachtacha idir HWInna (féach Fíor 7.4). As an gcáin ioncaim iomlán (€421 milliún) a bhí dlite ó HWInna in 2024, tháinig thart ar 24% ó na 20 HWI is mó. Le méideanna réasúnta íseal na cánach atá dlite ó go leor HWInna léirítear méid an ioncaim inchánach a thuilltear i gcaitheamh na bliana agus úsáid creidmheasanna agus faoiseamh.
- 7.18** Le haghaidh 2024, tá ioncam inchánach níos lú ná €125,000 dearbhaithe ag 360 HWI (23%).⁴ Astu siúd, bhí ioncam inchánach níos lú ná an tuilleamh bliantúil airmheánach measta €44,816 in 2024 ag 132 HWI (37%).⁵

Creidmheasanna agus faoisimh

- 7.19** Bíonn faoisimh agus creidmheasanna cánach áirithe ar fáil do cháiníocóirí a fhéadann a ndlíteanas cánach foriomlán a laghdú. In 2024, d'éiligh HWInna creidmheasanna agus faoisimh chánach cothrom le €755 milliún san iomlán ina gcuid tuairisceán bliantúil cánach ioncaim. Bhain thart ar 76% (€576 milliún) de na faoisimh a éillíodh le faoisimh chaillteanais (féach Fíor 7.5).

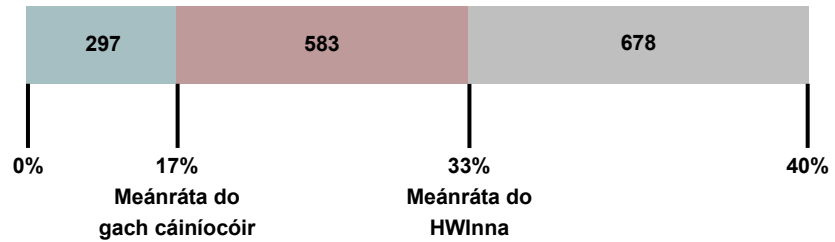
3 In 2024, d'íoc HWInna 210% de na fáltais CGT go léir, a bhí cothrom le thart ar €1.4 milliún, agus 12% de na fáltais CGT go léir, a bhí cothrom le thart ar €12 milliún. Clúdaítear raon catagóirí cánach le dlíteanais chánach HWInna.

4 Is é €125,000 an tairseach ioncaim atá sonraithe sa srian faoisimh do dhaoine aonair (féach míreanna 1.21 go 1.24).

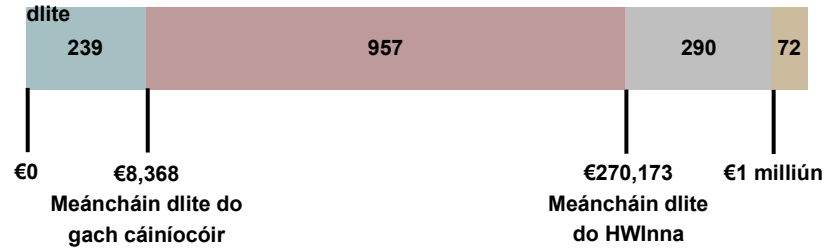
5 Féach [Anailís ar Thuillimh agus Foinsí Sonraí Riaracháin á n-úsáid 2024](#), An Phríomh-Oifig Staidrimh.

Fíor 7.4 Dáileadh HWInna de réir rátaí cánacha ioncaim éifeachtacha agus glancháin iomlán dlite, 2024^a

Rátaí cánach

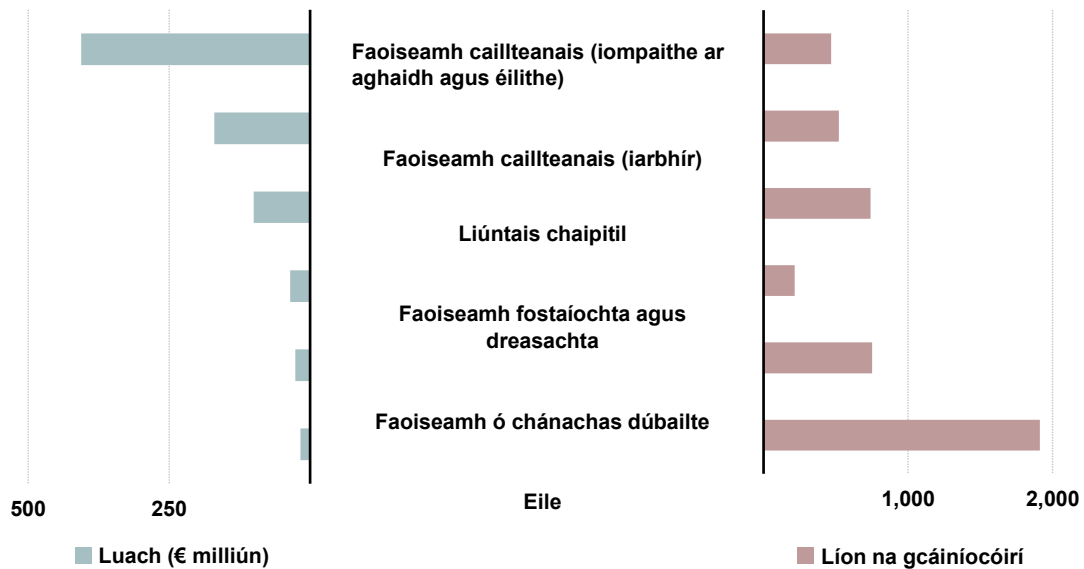
Glancháin iomlán dlite

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim. Anailís a rinne Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

Nóta: a Áirítear le cáin ioncaim dlite DIRT.

Fíor 7.5 Na creidmheasanna agus na faoisimh chánach is mó a úsáideann HWInna, de réir costais agus líon, 2024

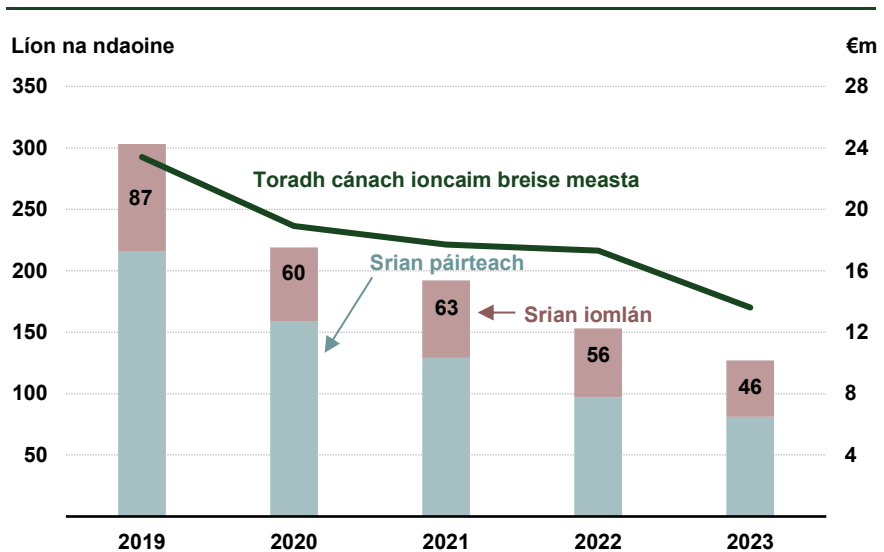

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Srianadh faoiseamh

- 7.20** Leis an srian ar dhaoine ardioncaim, cuirtear teorainn le húsáid faoiseamh agus díolúintí cánach sonraithe ag saothraithe ardioncaim, a gcuirtear teorainn leo ag uasmhéid gach bliain.⁶ Tugtar feidhm don srian maidir le daoine a bhfuil leibhéil choigeartaithe ioncaim €125,000 acu, i gcás inarb é €80,000 nó níos mó comhiomlán na bhfaoiseamh sonraithe a úsáidtear agus gur mó é ná 20% d'ioncam coigeartaithe an duine.⁷ Bíonn feidhm ag an srian iomlán i gcás ina bhfuil ioncam coigeartaithe €400,000 nó níos mó ag an duine.
- 7.21** Is é cuspóir an tsriain a chinntiú go n-íocann daoine a thuilleann €400,000 nó níos mó (i gcás ina bhfuil feidhm ag an srian iomlán) ráta éifeachtach cánach ioncaim thart ar 30%. Le haghaidh daoine a bhfuil ioncam coigeartaithe idir €125,000 agus €400,000 acu, déantar cinnte le cur i bhfeidhm céimnithe an tsriain go méadaíonn an ráta cánach éifeachtach i dtreo 30% de réir mar a théann an t-ioncam coigeartaithe i méid.
- 7.22** In 2023, bhí feidhm ag an srian maidir le 127 duine agus bhí an toradh measta ón gcáin ioncaim bhreise de thoradh na srianta cothrom le €13.6 milliún (féach Fíor 7.6). As na 127 duine,
- maidir le 46 díobh bhí ioncam coigeartaithe de €400,000 nó níos mó in aghaidh an duine acu agus bhí meánráta éifeachtach cánach ioncaim de nach mór 30% á íoc acu ar an ioncam coigeartaithe agus an ioncam imfhálaithe i dteannta a chéile. Nuair a chuirtear an Muirear Sóisialta Uilíoch san áireamh, chuaigh sé sin in airde go meán 39%.
 - Maidir le 81 duine a raibh ioncam coigeartaithe €400,000 nó níos mó in aghaidh an duine acu d'íoc siad meánráta éifeachtach cánach ioncaim 17.5% ar an ioncam coigeartaithe agus an ioncam imfhálaithe i dteannta a chéile. Nuair a chuirtear an Muirear Sóisialta Uilíoch san áireamh, chuaigh sé sin in airde go meán thart ar 26%.

Fíor 7.6 Daoine ardioncaim ag úsáid faoiseamh faoi réir sriain, 2019 – 2023^a

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nóta: a Ní raibh figiúir ar fáil le haghaidh 2024 tráth an fhoilsithe.

⁶ Tá liosta iomlán de na faoisimh agus na díolúintí atá clúdaithe leis an srianadh leagtha amach i Sceideal 25B den Acht Comhdhlúite Cánacha, 1997.

⁷ Is ionann ioncam coigeartaithe le haghaidh bliana cánach agus suim an ioncaim inchánaigh atá ag duine (sula gcuirtear an srian i bhfeidhm) móide méid comhiomlán na bhfaoiseamh sonraithe arna n-úsáid i gcaitheamh na bliana, lúide ioncam imfhálaithe (ioncam a bhíonn faoi dhlíteanas de ghnáth do cháin ar rátaí sonracha beag beann ar na méideanna atá i gceist ná ar ráta imeallach cánach an duine m.sh. ús óna asbhaintear DIRT).

- 7.23** Shonraigh na Coimisinéirí Ioncaim gurb í an chúis leis an laghdú ar líon na ndaoine atá faoi réir an tsriain gur cuireadh deireadh le raon de fhaoisimh chánach shonraithe a bhíonn ar fáil do dhaoine aonair. Mar gheall air sin laghdaíodh méid foriomlán an ioncaim atá á chosaint ar an gcáin leis na faoisimh agus a thagann faoin srian gach bliain dá bharr.

An tobhach sainchónaithe

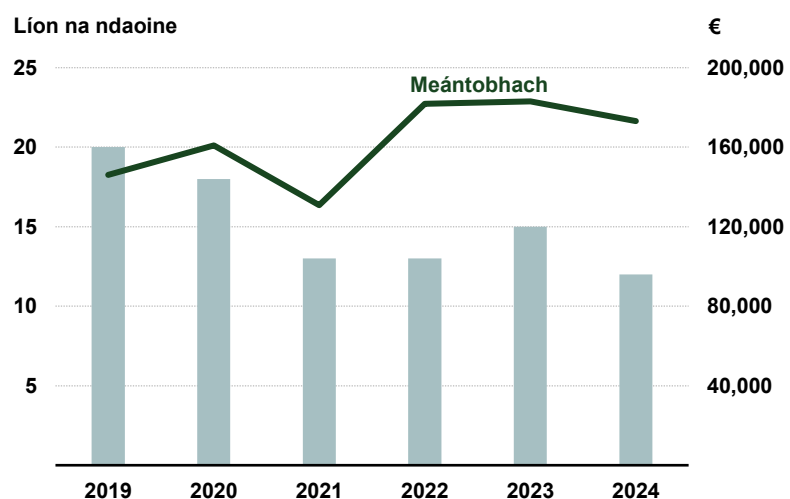
- 7.24** Is é cuspóir an tobhaigh shainchónaithe a chinntiú go ndéanann daoine a bhfuil méid suntasach ioncaim agus sócmhainní acu atá sa suite sa Stát rannfócaíocht leis an Státchiste. Bíonn feidhm ag tobhach suas le €200,000 in aghaidh na bliana maidir le daoine a bhfuil sainchónaí orthu in Éirinn agus

- a d'íoc níos lú ná €200,000 de cháin ioncaim in Éirinn i gcaitheamh bliana
- a bhfuil réadmhaoin Éireannach acu, gan scaireanna áirithe san áireamh, dar luach os cionn €5 mhilliúin, agus
- ioncam domhanda a sháraíonn €1 milliún.

- 7.25** Is beag líon na gcáiníocóirí sainaitheanta atá dlite as an tobhach sainchónaithe a íoc gach bliain, ar aon dul leis na critéir. D'íoc 12 duine an tobhach in 2024. Laghdú a bhí ansin ó 20 duine in 2019.

- 7.26** Laghdaíonn cáin ioncaim Éireannach a íoctar i gcaitheamh bliana an dliteanas don tobhach le haghaidh na bliana sin. Idir 2019 agus 2024, bhailigh na Coimisinéirí Ioncaim tobhach sainchónaithe díreach os cionn €15 milliún, agus an tobhach go léir nach mór (97%) bainteach le HWInna. I gcaitheamh na tréimhse céanna, tháinig laghdú ar líon na ndaoine a bhí ag íoc an tobhaigh, chuaigh an meántobhach i meid ó thart ar €146,000 in 2019 go dtí thart ar €173,000 in 2024 (féach Fíor 7.7).

Fíor 7.7 Líon na ndaoine a bhfuil ardsuibhreas acu a íocann an tobhach sainchónaithe agus an meánmhéid a íoctar, 2019 – 2024

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Cur chuige na gCoimisinéirí loncaim i dtreo comhlíonadh HWI a bhainistiú

- 7.27** Cosúil le gach cáiníocóir eile, déantar an bonn cáis HWI a bhainistiú faoin gcreat idirghabhála comhlíonta de chuid na gCoimisinéirí loncaim.⁸ Tá an creat sin deartha chun freagairt sheasmhach, chéimnithe a thabhairt ar iompraíocht cáiníocóirí, idir dheiseanna botúin a chur i gceart dá dtoil féin agus ghabháil do smachtbhannaí coiriúla maidir le cásanna de chaimiléireacht thromchúiseach cánach nó de sheachaint thromchúiseach cánach.
- 7.28** Mar atá leagtha amach in Fíor 7.8, foráiltear do thrí leibhéal idirghabhála faoin gcreat. Beidh leibhéal na hidirghabhála comhlíonta a roghnóidh na Coimisinéirí loncaim ag brath ar leibhéal braite an riosca.

Fíor 7.8 Leibhéil idirghabhála na gCoimisinéirí loncaim

	Cur síos	Sampla
Leibhéal 1	Dírítear ar thacú agus cabhrú le cáiníocóirí bheith comhlíontach dá ndeoin féin trí mheabhrú dóibh faoina gcuid oibleagáidí agus an deis a thabhairt dóibh earráidí féideartha a cheartú gan fiosrúchán níos doimhne. Le hidirghabháil leibhéil 1 d'fhéadfadh go sainaithneofaí saincheisteanna ar fiú idirghabháil leibhéil 2 nó leibhéal 3 a thionscain dá mbarr.	Fógraí meabhrúcháin a eisiúint faoi thuairisceáin chánach gan foc, iarratais ar fhéin-athbhreithniú, plé le gnólachtaí faoin gCreat Comhlíonta Chomhoibrithigh agus agallaimh phróifíle.
Leibhéal 2	Athbhreithnithe rioscabhunaithe nó seiceálacha comhlíonta ar shonraí a chuireann cáiníocóirí ar fáil ina gcuid tuairisceán cánach. Beidh na hathbhreithnithe rioscabhunaithe éagsúil ó iniúchadh ar shaincheist shingil i dtuairisceán go hiniúchtaí cuimsitheacha cánach.	Athbhreithniú riosca nó iniúchadh.
Leibhéal 3	Cuirtear béim ar dhul i ngleic le cleachtais ardriosca agus cásanna lena mbaineann rioscaí maidir le caimiléireacht chánach amhrasta nó seachaint chánach.	Fiosrúchán.

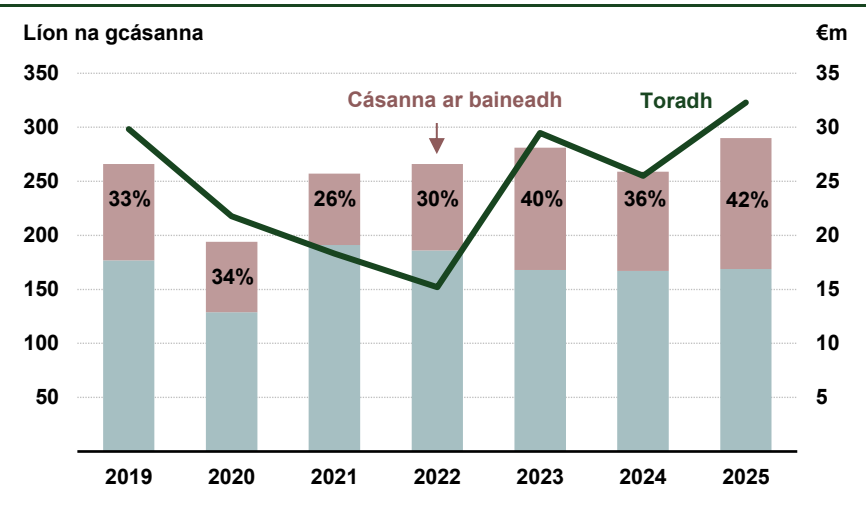
Foinse: *An Cód Cleachtais um Idirghabhálacha Comhlíonta na gCoimisinéirí loncaim* de chuid na gCoimisinéirí loncaim

- 7.29** Idir 2019 agus 2025, thug na Coimisinéirí loncaim faoi díreach os cionn 1,800 idirghabháil HWI, as ar tháinig thart ar €172 milliún de cháin bhreise, d'ús agus de phionóis (féach Fíor 7.9). In 2025, dhún (chríochnaigh) na Coimisinéirí loncaim 290 idirghabháil HWI, a raibh dlíteanais bhreise mar thoradh ar 42% díobh agus meántoradh €267,000 ar gach cás.⁹
- 7.30** I gcomparáid leis sin, mar thoradh ar obair chomhlíonta na gCoimisinéirí loncaim i dtaca le gach cáiníocóir, a rinneadh in 2025, baineadh toradh as 16% de chásanna le meántoradh thart ar €60,000 in aghaidh an cháis (féach Fíor 7.10).

⁸ [An Cód Cleachtais um Idirghabhálacha Comhlíonta na gCoimisinéirí loncaim](#), Bealtaine 2022.

⁹ Áirítear leis an meántoradh do HWInna príomhchásanna agus cásanna tánaisteacha araon.

Fíor 7.9 Idirghabhálacha HWI dúnta, 2019 – 2025^{a,b}

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim. Anailís a rinne Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

Nótaí: a Suas le deireadh mhí Aibreáin 2022, ba é a bhí i gceist le gníomhaíocht chomhlíonta na gCoimisinéirí Ioncaim ná idirghabhálacha iniúchóireachta agus idirghabhálacha neamh-iniúchóireachta amhail seiceálacha dearbhaithe, fiosruithe gné agus agallaimh phróifíle. Tugadh an Creat Comhlíonta Idirghabhála isteach ó mhí Bhealtaine 2022, agus tugadh faoi idirghabhálacha leibhéal 1, 2 agus 3 ón dáta sin.

b Tagraíonn sé do phríomhchásanna agus chásanna tánaisteacha araon sa bhonn cáis HWI amhail mhí an Mhárta 2026.

Fíor 7.10 Torthaí comhlíonta HWI i gcomparáid le torthaí comhlíonta go léir na gCoimisinéirí Ioncaim, 2025^a

	HWI	Ioncam Uile
Cion d'idirghabhálacha ar baineadh toradh astu	42%	16%
Meántoradh in aghaidh cáis ar baineadh toradh as	€266,868	€60,357

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nóta: a Tagraíonn sé do phríomhchásanna agus chásanna tánaisteacha araon sa bhonn cáis HWI amhail mhí an Mhárta 2026.

Sampla d'idirghabhálacha comhlíonta

7.31 San iniúchadh rinneadh athbhreithniú ar shampla de 41 chás HWI ar baineadh toradh astu agus a dúnadh in 2024 — bhí an toradh ar an sampla cothrom le díreach os cionn €23 milliún a chuimsigh cáin bhreise de €16 mhilliún agus ús agus pionóis de €7 milliún. Chomhlíon ceann amháin de na 41 chás a ndearnadh athbhreithniú orthu na ceanglais um fhoilsiú i liosta na loiceach cánach.¹⁰

7.32 Deimhníodh leis an athbhreithniú gur cloíodh leis na nósanna imeachta riachtanacha cásoibre le haghaidh gach ceann de na cásanna a roghnaíodh le hathbhreithniú, agus go raibh an t-ús agus na pionóis a cuireadh i bhfeidhm ag teacht le beartais na gCoimisinéirí Ioncaim.

10 Le hAlt 1086A den Acht Comhdhlúite Cánacha, 1997 ceanglaítear ar na Coimisinéirí Ioncaim liosta de loicigh chánach a fhoilsiú in Iris Oifigiúil, laistigh de thrí mhí ó dheireadh gach ráithe.

Saintionscadail um chomhlíontacht HWI

- 7.33** Chomh maith leis sin tugann na Coimisinéirí loncaim faoi thionscadail ar leith ar HWInna chun aghaidh a thabhairt ar rioscaí nua i ndáil le comhlíonadh cánach de réir mar a theastaíonn. Ó bhí 2020 ann, tá trí thionscadal dá leithéid curtha i gcrích ag na Coimisinéirí loncaim — tionscadal amháin ar an tobhach sainchónaithe agus dhá thionscadal a bhí dírithe ar CGT.
- 7.34** Idir 2020 agus 2024, thug na Coimisinéirí loncaim faoi dhá thionscadal a bhí dírithe ar CGT — tionscadal amháin ar chásanna ina raibh diúscairt ardluacha sócmhainní i gceist, ach gur íocadh CGT íseal agus an dara tionscadal ar pháirtithe gaolmhara. Bhí torthaí €3.7 milliún ar na tionscadail idir cáin, ús agus pionóis chomh maith le caillteanais srianta de nach mór €700,000.
- 7.35** Cuireadh tús leis an tionscadal ar an tobhach sainchónaithe in 2021 chun monatóireacht a dhéanamh ar chomhlíonadh an tobhaigh. Tionscadal bliantúil leanúnach é do na Coimisinéirí loncaim, a bhaineann le HWI go sonrach. Go dtí deireadh 2025, dúnadh 55 idirghabháil, ar baineadh €5.5 milliún as 15 díobh i dteannta a chéile — is meán €367,000 é sin.¹¹

Frithsheachaint

- 7.36** Is é atá i gceist le seachaint cánach ná reachtaíocht chánach a chur i bhfeidhm ar bhealach trína bhfaightear buntáiste cánach ar bhealach neamhoiriúnach. Féadann mí-úsáid faoiseamh agus liúntas cánach nó míthréithriú idirbhirt a bheith i gceist le seachaint cánach. Baineann seachaint cánach le hidirbhearta a dtugtar fúthu go príomha chun buntáiste cánach a éileamh agus ní ar chúiseanna macánta gnó. I gcaitheamh na tréimhse 2021 go 2024, dhún na Coimisinéirí loncaim 52 chás in aghaidh seachanta i ndáil le HWInna agus tháinig beagnach €11 milliún astu siúd.¹²

Achomhairc chánach

- 7.37** I gcás cáiníocóra ar mian leo achomharc a dhéanamh in aghaidh cinnidh ag na Coimisinéirí loncaim is féidir leo achomharc a chur faoi bhráid an Choimisiúin um Achomhairc Chánach. Mura bhfuil na Coimisinéirí loncaim nó an cáiníocóir sásta le cinneadh an Choimisiúin um Achomhairc Chánach, is féidir le ceachtar páirtí achomharc a dhéanamh chuig an Ard-Chúirt maidir le pointe dlí.
- 7.38** Idir 2019 agus 2024, as na 34 chinneadh a d'eisigh an Coimisiún um Achomhairc Chánach agus na Cúirteanna i dtaca le cáiníocóirí i mbonn cáis HWI, bhí díreach os cionn dhá thriain ar son na gCoimisinéirí loncaim, agus bhí thart ar aon trian ar son an cháiníocóra. Áiríodh leis sin dhá chás ina raibh na cinntí maidir leis na saincheisteanna a bhí á gceistiú roinnte ar son an cháiníocóra agus na gCoimisinéirí loncaim (féach Fíor 7.11).

¹¹ Baineann an toradh, i roinnt cásanna, le blianta cánach iolracha.

¹² Dhún na Coimisinéirí loncaim 524 cás breise in aghaidh seachanta (neamh-HWI), as ar baineadh díreach os cionn €81 milliún le haghaidh na tréimhse ó 2021 go 2024.

Fíor 7.11 Cinneadh deireanach maidir le hachomhairc chánach bainteach le HWI, 2019 – 2024

	An Coimisiún um Achomhairc Chánach	Na Cúirteanna
2019	1	2
2020^a	3	—
2021	1	—
2022	4	2
2023	2	5
2024	8	6
Iomlán	19	15

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nóta: a Áirítear leis dhá chás inar roinn an Coimisiún um Achomhairc Chánach na cinntí idir an cáinócóir agus na Coimisinéirí Ioncaim araon.

Monatóireacht a thomhas

- 7.39** Is gnách gurb é an príomhbheart a úsáideann comhlachtaí ioncaim chun measúnú a dhéanamh ar thionchar airgeadais a gcuid oibre ó thaobh déileáil le neamhchomhlíonadh ná an toradh comhlíonta agus comparáid bliain ar bhliain déanta. Déanann na Coimisinéirí Ioncaim tomhas agus monatóireacht ar thorthaí comhlíonta freisin chun measúnú a dhéanamh ar a dtionchar ar dhéileáil le neamhchomhlíonadh. Ní mheasann na Coimisinéirí Ioncaim, áfach, gurb oiriúnach spriocanna toraidh a shocrú ós rud é gurb é an riosca is mó a spreagann a gcuid gníomhaíochta comhlíonta.
- 7.40** Cuireann an rannóg ardsaibhris agus seirbhísí airgeadais sna Coimisinéirí Ioncaim le chéile tuarascáil fheidhmíochta gach mí ar na croí-fheidhmeanna a chomhlíonann an rannóg. Tugann sé tuairisc ar fheidhmíocht na rannóige agus úsáid á baint as roinnt beart, mar shampla, líon na n-idirghabhálacha dúnta (agus na torthaí orthu), líon na measúnuithe oscailte agus dúnta agus líon na gcásanna frithsheachanta dúnta — níl aon spriocanna socraithe le haghaidh na mbeart sin.

Conclúidí agus moltaí

- 7.41** Ó bhí mí Iúil 2026 ann, bhí an rannóg ardsuibhreis agus seirbhísí airgeadais na gCoimisinéirí loncaim ag bainistiú 1,901 HWI san iomlán (i dteannta le thart ar 3,500 cás tánaisteach). Tá punanna casta sócmhainní gnó agus pearsanta ag go leor de na HWInna sin atá nasctha le daoine ceangailte eile. Is gnách go mbíonn leasanna ag HWInna in earnálacha eacnamaíocha iomadúla, agus maidir le thart ar cheathrú díobh siúd a chuir tuairisceán cánach ioncaim i gcomhad in 2024 bhí siad ag oibriú in earnáil na réadmhaoine go príomha.

Bonn cáis ardsuibhreis

- 7.42** I dtuarascáil roimhe sin ar bhainistíocht ar dhlíteanais chánach HWI, fuarthas gurbh amhlaidh in 2017, go raibh cur chuige speisialaithe ag na Coimisinéirí loncaim i dtreo thart ar 480 cáiníocóir a bhainistiú ar an mbonn gur HWInna iad. Ba í an tairseach um chur san áireamh sa spriocghrúpa sin ná úinéireacht ar shócmhainní ar a raibh íosluch €50 milliún in aghaidh an chinn orthu. Ní raibh sé sin ag teacht mórán leis na tairseacha a bhí á n-úsáid ag riaracháin eile chun bainistíocht spriocdhírthe a dhéanamh ar HWInna, agus moladh sa tuarascáil — a foilsíodh i mí Mheán Fómhair 2018 — gur cheart do na Coimisinéirí loncaim a dtairseach a athbhreithniú.
- 7.43** Ghníomhaigh na Coimisinéirí go pras tar éis an moladh sin a fháil. In 2019, laghdaigh na Coimisinéirí loncaim an glanluch íosta sócmhainní don tairseach chun HWI a shainiú ó €50 milliún go €20 milliún. Mar thoradh air sin tháinig méadú suntasacha ar a bhonn cáis HWI. Is dóchúil freisin gur tharraing boilsciú suntasach ar luachanna sócmhainne le blianta beaga anuas cáiníocóirí breise laistigh de raon feidhme na bainistíochta spriocdhírthe ag na Coimisinéirí loncaim ar HWInna.

Bainistíocht a dhéanamh ar rioscaí na comhlíonta cánach a ghabhann le HWInna

- 7.44** Bíonn sraith áirithe dúshlán ag gabháil le HWInna do riaracháin chánach mar gheall ar chastacht a gcuid gnóthaí, luach féideartha na cánach atá i mbaol agus an deis um phleanáil dhian chánach. Baineann na Coimisinéirí loncaim úsáid as modhanna éagsúla chun rioscaí comhlíonta cánach a ghabhann leis an mbonn cáis HWI a shainaithint lena n-áirítear measúnuithe, anailís ar shonraí, monatóireacht ar na meáin chumarsáide agus roinnt eolais. Tá 17 príomhchritéar sainaitheanta acu chun cáiníocóirí a bhfuil glansócmhainní níos mó ná €20 milliún acu a shainaithint.
- 7.45** Tá próiseas i bhfeidhm ag na Coimisinéirí loncaim chun monatóireacht a dhéanamh ar rioscaí cánach do HWInna. Déantar athbhreithniú gach mí ar idirghabhálacha dúnta sa bhonn cáis HWI agus déantar taifead ar an bpríomhríosca as a n-eascraíonn an toradh. Ní thiomsaítear na sonraí míosúla ar leibhéal comhiomlán, áfach, mar shampla ar bhonn bliantúil.

Moladh 7.1

Ba cheart do na Coimisinéirí tuarascáil achomair bhliantúil a chur ar fáil atá bunaithe ar na rioscaí a thagann chun cinn ina mbonn cáis HWI. Chabhródh sé sin leis na Coimisinéirí loncaim treochtaí a shainaithint i bpríomhréimsí riosca agus aird a tharraingt ar rioscaí athfhillteacha agus nua. D'fhéadfaí an tuarascáil a uaslódáil chuig an mol eolais ar HWInna chun a chinntiú go mbíonn na baill foirne go léir sa rannóg ar an eolas faoi na rioscaí is forleithne don bhonn cáis HWI.

Freagra an Oifigigh Chuntasaíochta

Comhaontaithe.

Cuirfear tuarascáil achomair bhliantúil ar fáil tar éis dheireadh na bliana agus roinnfear sin ar an mol eolais ar HWInna.

Amlíne le haghaidh cur chun feidhme

Ráithe 1 2027.

- 7.46** Bíonn gach HWI faoi réir measúnú cuimsitheach ag na Coimisinéirí loncaim nuair a shainaithnítear go gcomhlíonann siad na critéir um chur san áireamh sa bhonn cáis HWI. Déantar athmheasúnú nuair a thagann idirbhearta ardluacha, imeachtaí suntasacha nó rioscaí eile chun cinn tar éis an mheasúnaithe chuimsithigh i dtosach. Fuarthas leis an iniúchadh, áfach, nach bhfuil meicníocht ag na Coimisinéirí loncaim chun monatóireacht a dhéanamh ar a oiread is atá athmheasúnú á dhéanamh i gcomhair cásanna HWI i gcás nár sainaithníodh aon idirbhearta ardluacha, imeachtaí suntasacha ná rioscaí eile.

Moladh 7.2

Ba cheart do na Coimisinéirí loncaim a chinntiú go ndéanfaí athmheasúnú ar HWInna laistigh de thréimhse chuí.

Freagra an Oifigigh Chuntasaíochta

Comhaontaithe.

I láthair na huaire déantar athmheasúnú ar bhonn na rioscaí a shainaithnítear. Ó bhí Eanáir 2026 ann, scaiptear staitisticí faoi athmheasúnú chuig bainisteoirí brainse HWI le monatóireacht a dhéanamh ar athmheasúnú. Forbrófar critéir in 2026 chun bonn eolais a chur faoi chlár athmheasúnaithe le haghaidh na gcásanna HWI siúd nár sainaithníodh aon idirbhearta ardluacha, imeachtaí suntasacha ná rioscaí eile ina leith.

Amlíne le haghaidh cur chun feidhme

Nollaig 2026.

Cáin ioncaim do HWInna

- 7.47** Ní gá go mbeadh HWInna ina gcáiníocóirí ardioncaim chomh maith, ach is dóchúil go mbeidh forluí mór idir an dá chatagóir.
- 7.48** In 2024, bhí glancháin ioncaim de €421 milliún dlite i dtaca le 1,558 HWI. Is ann do líon mór HWInna nach n-íocann cáin ioncaim in Éirinn, toisc nach dtuilleann siad ioncam in Éirinn. I gcás na HWInna siúd a íocann cáin ioncaim in Éirinn, ba é 33% an ráta cánach éifeachtach in 2024 — tá sé sin beagnach dhá uair níos airde ná an ráta cánach éifeachtach do gach íocóir cánach ioncaim (17%). Léiriú é sin ar struchtúr forchéimnitheach an chóras cánach ioncaim in Éirinn.
- 7.49** Bhí an ráta cánach éifeachtach i bhfeidhm do HWInna tar éis ceadú do chreidmheasanna agus fhaoisimh chánach. In 2024, d'éiligh HWInna creidmheasanna cánach cothrom le €755 milliún agus caillteanais chánach a bhí in thart ar 76% díobh sin.
- 7.50** Le srian, cuirtear teorainn le húsáid faoiseamh agus díolúintí cánach sonraithe ag daoine ardioncaim go huasmhéid gach bliain. Cuireadh an srian i bhfeidhm ar 127 duine agus mar thoradh air bailíodh cáin ioncaim bhreise mheasta a bhí cothrom le €13.6 milliún in 2023. Mar thoradh ar an srian bhí an meánráta éifeachtach cánach ioncaim níos airde do na cáiníocóirí lenar bhain sé.

Cur chuige na gCoimisinéirí Ioncaim i dtreo comhlíonadh HWI a bhainistiú

- 7.51** Idir 2019 agus 2025, thóg na Coimisinéirí Ioncaim díreach os cionn 1,800 idirghabháil HWI chun críche agus mar thoradh orthu baineadh amach toradh breise €172 milliún idir cáin, ús agus pionóis. Bhí an céatadán de chásanna ar baineadh toradh astu i gcaitheamh na mblianta sin idir 26% agus 42%. Is gnách go mbíonn sé sin níos airde ná an ráta toraidh do ghníomhaíocht chomhlíonta na gCoimisinéirí Ioncaim i ndáil le gach cáiníocóir.
- 7.52** Dlíteanas atá sa tobhach sainchónaí a ghearrtar ar dhaoine a bhfuil cónaí orthu in Éirinn agus a bhfuil ioncam inchánach teoranta acu in Éirinn, agus sócmhainní os cionn €5 milliún chomh maith le hioncam domhanda a sháraíonn €1 milliún. Is beag líon na gcáiníocóirí sainaitheanta atá dlite as an tobhach sainchónaí a íoc gach bliain, ar aon dul leis na critéir ábhartha, agus tá an líon sin ag dul i laghad. Ó 2021, tá tionscadal náisiúnta ar siúl ag na Coimisinéirí Ioncaim ar iomláine an tobhaigh. Ag deireadh 2025, bhí 55 chás dúnta agus thart ar €5.5 milliún tagtha as 15 de na cásanna sin.
- 7.53** I gcaitheamh na tréimhse 2021 go 2024, dhún na Coimisinéirí Ioncaim freisin 52 chás in aghaidh seachanta i ndáil le HWInna agus tháinig beagnach €11 milliún astu siúd.